

Esquemes del tema 4: Liberalisme i Indústria. Història. Octubre-2013

La primera industrialització: el tèxtil (P.100-101)

La indústria tèxtil catalana

1r p: Factors. 2n terç s. XIX → Catalunya viu la Revolució Industrial, amb bases al s. XVIII: a) revolució agrícola → agricultura comercialitzada, b) classe mitjana pagesa → mercat interior, c) classe empresarial emprenedora oberta a Europa.

2n i 3r p: Trets. Industrialització del tèxtil des del 1830 gràcies a l'ús del cotó com a matèria primera (1), basada en capitals familiars (2) i amb petites empreses (3). El 1833 es funda a Bcn 1ª fàbrica d'Espanya accionada a vapor: la fàbrica **Bonaplata**.

4t p: Avenços. Reinversió beneficis → renovació tecnològica: a) substitució de les velles berguedanes (filadores manuals) per les selfactines i b) introducció dels telers mecànics. Creació de l'**Espanya Industrial** a Sants (aleshores Bcn).

5è p: Problemes. **1 Producció** a) Manca de fonts d'energia (carbó) i b) de primeres matèries (ferro i cotó). **2 Comercialització** a) Demanda de proteccionisme econòmic amb aranzels a les mercaderies estrangeres, b) Xarxa de comunicacions escassa, c) Absència d'un mercat integrat i d) manca d'un sistema financer i bancari adequat. **3 Crisi del 1866.** Guerra de Secessió d'EUA → deixa d'arribar cotó (fam de cotó) → tancament de moltes empreses → recuperació de la indústria llanera a Sabadell i Terrassa.

Vapors i colònies

1r p: 2n terç s. XIX → industrialització, màquina de vapor i carbó. 1860 127 màquines.

2n p i 3r p: Trets dels vapors. 1), Situats a ciutats litorals (al Barcelonès, Maresme, Garraf i Vallès Occidental), 2) altes xemeneies, 3) dependència del carbó → fàbriques prop dels ports. Des del 1860 insuficiència carbó autòcton → s'ha d'importar d'Anglaterra → 4) encariment → invenció turbina hidràulica.

4t, 5è i 6è p. Trets i riscos de les colònies industrials. 1 Aigua-turbina font d'energia, 2 als cursos alts (més desnivell) del Ter -40-, Llobregat -60-, Cardener, Freser Fluvià i Anoia, 3 nom colònia → poblament nova creació al Bages, Berguedà, Ripollès, Osona, Garrotxa i Anoia. 4 A banda de la fàbrica, s'ha de construir 'un poble', és a dir, els treballadors hi han de viure (escola, església, economat, escorxador, etc.). 5 Sequeres a l'estiu i inundacions a la tardor.

7è p. Balanç colònies-vapors. **Colònies:** 1 Gratuïtat de l'energia, 2 + inversió inicial, 3 + control empresarial a les colònies i 4 mà d'obra gratuïta i dòcil, **Vapors:** 1 cost del carbó, 2 - inversió inicial, 3 - control patronal i 4 mà d'obra assalariada i, sovint, sindicada.

El transport: el ferrocarril (p. 102-103)

La construcció de la xarxa ferroviària

1r p: Xarxa de comunicacions i transports → mercat integrat → desenvolupament econòmic.

2n p: Inici del ferrocarril (1844-1855). 1 Amplada de via superior a l'europea → dificulta els contactes, 2 Retard construcció línies ferroviàries → només 500 km fins al 1855 → 1ª línia: Barcelona-Mataró (1848), causat per a) manca d'iniciativa, b) de capitals i c) l'endarreriment.

3r p: Trets Llei de ferrocarrils (1855). 1 Incentius als inversors, 2) 1ª fase construcció ferrocarril (1856-1866), 3 gran inversió de capitals estrangers, sobretot francesos → 4 reben moltes subvencions, 5 siderúrgia espanyola incapaç de construir la xarxa ferroviària.

4t p: Construcció 1ª fase. 1 Se'n fan 4500 km, 2 tret de la Bcn-Saragossa-Bilbao, la resta d'empreses eren franceses, 3 construcció precipitada → cobrar subvencions, 4 disposició radial centrada a Madrid → dificulta contactes entre les zones perifèriques → - rendibilitat.

5è p i 6è p: Efectes crisi 1866. Restauració. 1 -Ingressos que despeses → (2 fallida bancària + 3 crisi internacional + 4 crisi de subsistències) → paralització construcció vies fèrries, 1000 km fins al 1876. Restauració → estabilitat → febre d'or → duplicació vies fèrries (1875-1900).

Els altres sistemes de transport

1r p: Construcció de carreteres. 8000 km 1800 → programa constructiu des del 1840 → 16000 km 1865 → 40000 km 1900. Ritme insuficient.

2n p: Xarxa viària insuficient a Cat. Manca d'iniciativa estatal → 1846 Diputació Provincial de Bcn construeix xarxa carreteres a Cat fins al 1868.

3r p: Transport marítim. Fins al 1860 → transport de vela +important, 1875-1900 → 1 vaixells de vela substituïts pels de vapor, 2 noves companyes navilieres → Companyia Transatlàntica → Antonio López 1881, 3 Bcn i Bilbao ports més importants.

Els altres sectors industrials: la siderometal·lúrgia i la mineria (p. 104-105)

La siderometal·lúrgia

1r p: Causes. Rere el tèxtil, desenvolupament siderúrgic → demanda de ferro → mecanització del camp i del tèxtil 1, → construcció ferroviària 2, → ponts i obres d'enginyeria 3, → substitució vaixells de fusta pels de ferro 4.

2n i 3r p: Primers intents. Calia carbó i ferro. Nucli Màlaga (1832) mines de ferro locals i carbó vegetal → poc competitives → tanquen. Nucli Astúries (1860) carbó mineral → costos molt alts.

4t i 5è p: 2ª R.I. i nucli basc. 1870 → 2ª R.I. a Alemanya i EUA → química i metal·lúrgica. 1876 Fi III guerra carlina → Nucli Biscaia → ferro excel·lent → intercanvi simbiòtic carbó-ferro amb Regne Unit → Altos Hornos de Vizcaya (1902), empresa més gran de tot Espanya. Producció poc competitiva → mesures proteccionistes.

6è p. Branques siderúrgiques. Construccions mecàniques (màquines industrials) → cal tecnologia → s'han d'importar, construccions metàl·liques (edificis, mercats) i navals → es fan a Espanya (drassanes de Bilbao i Ferrol).

7è p. La siderúrgia a Cat. Manca de ferro i carbó → dificulta implantació. 1855 La Maquinista Terrestre i Marítima a Bcn → finals s. XIX primeres construccions mecàniques (locomotores).

La mineria

1r i 2n p. 3ª desamortització i efectes. 1869 Greu crisi socioeconòmica al Sexenni → l'Estat ven mines a particulars, sovint grups estrangers → Espanya es converteix en un gran productor mundial → beneficis van a empreses propietàries (britàniques, franceses, belgues i basques). 1 Plom (Jaén), 2 coure (Huelva), 3 mercuri (Ciudad Real), 4 ferro (Biscaia) i 5 zinc (Cantàbria). Carbó asturià → poc rendible → els estrangers no el volen → mesures proteccionistes.

Les dificultats de la industrialització

1r p. Tipus d'indústries. Química, alimentària (farinera i vitivinícola) i tradicional (vidre, ceràmica, calçat, suro i paper).

2n i 3r p. El fracàs de la industrialització. Fracàs tret de Cat. i el P. Basc. → 1 agricultura endarrerida, 2 molts pagesos amb poc recursos, 3 inexistència a Espanya d'un mercat interior integrat, 4 manca de xarxa de transports i 5 manca de capitals.

La classe obrera (p. 106-107)

Condicions de vida i de treball

1r i 2n p: El proletariat sorgeix a partir del 1840 condicions precàries, especialment per dones i nens, → 1 salaris molt baixos, 2 jornades de treball molt llargues, 3 condicions de treball molt dures, 4 insalubritat de les fàbriques, 5 alta sinistralitat, 6 inestabilitat laboral i atur, 7 manca

de previsió social, 8 habitatges deficients, 9 salari dona 50% del de l'home, 10 infants treballen des dels 7 anys.

Les primeres associacions. Els sindicats

1r p. Aparició consciència de classe entre els obrers → formen sindicats.

2n i 3r p. El ludisme. Origen anglès, oposició a les màquines per part dels obrers ja que els treuen els llocs de treball → les destrueixen (fàbrica Bonaplata a Bcn 1833), aquest moviment s'acaba amb la crema d'algunes selfactines el 1854 a Bcn.

4t p. El resistencialisme. 1830 → associacionisme obrer de caire no violent i temporal, → es mobilitza contra l'empitjorament de les condicions laborals i després torna a desmobilitzar-se.

5è p. El sindicalisme. 1840 → primeres associacions obreres permanents → (ajudar obrers en atur o malalts) + (lluita sindical) 1841 → formen una federació a Bcn.

6è i 7è p. Dificultats. El liberalisme nega el dret dels obrers a sindicar-se + repressió patronal. Del 1843 al 1868 (regnat d'Isabel II) els sindicats són il·legalitzats → actuen clandestinament.

8è p. Organització gremial. N'imiten l'estructura → organització per oficis (mateixes situacions, mateixes solucions) + associacions d'ajuda mútua (malaltia, atur, defunció).

9è p. Cultura obrera. Cors de Clavé → cant coral i música 1, ateneus i escoles obreres → Ateneu Català de la Classe Obrera, 1863 → alfabetització 2, premsa obrera 3.

10è i 11 p. Evolució política. Corporatives i apolítiques → republicanisme federal. Vida discontinua → sovint il·legal. Màxim apogeu → Sexenni Revolucionari (1868-1874).

Els socialismes i l'AIT (p.108-109)

El socialisme utòpic

1r, 2n i 3r p. Associacionisme obrer → intel·lectuals crítics amb el capitalisme → socialisme utòpic. S'adrecen a obrers i empresaris, canvi societat → propaganda i exemple. Català i gadità.

4t p. Cat. Étienne Cabet → Viatge a Icaria → illa modèlica amb propietat col·lectiva → Narcís Monturiol la tradueix al castellà, → ell i Clavé màxims ideòlegs.

5è p. Cadis. Joaquim Abreu → va estendre el falansteri (unitat harmònica de producció i vida) de Charles Fourier, Fernando Garrido → desenvolupà el cooperativisme de Richard Owen.

L'anarquisme

1r i 2n p. Del rus Mikhaïl Bakunin, (propietat col·lectiva en comptes de propietat privada) → comunitarisme + (llibertat individual en comptes d'estat) → llibertaris + rebuig a l'acció política → via revolucionària. A Cat., Andalusia i el P. Valencià i a nombroses entitats socials.

El marxisme

1r i 2n p. De l'alemany Karl Marx, (societat comunista amb propietat col·lectiva) + (classe obrera → participació política → farà la revolució → establiran una dictadura del proletariat → societat igualitària). Objectius semblants als anarquistes però mitjans diferents.

La I Internacional a Espanya

1r, 2n i 3r p. Formació de l'AIT i arribada a Espanya. 1864, a Londres sindicats britànics, francesos i d'altres països europeus → I Internacional (AIT). Sexenni → sindicats obrers contacten homòlegs europeus. Bakunin → Fanelli → I Internacional → nuclis a Bcn i Madrid → moviment obrer espanyol internacionalista.

4t p. Sindicalisme no internacionalista. 1869 → Bcn → el més gran de Cat → Les Tres Classes de Vapor → reformista.

5è i 6è p. Estratègia de l'AIT espanyola. 1870 → Bcn → I Congrés Obrer Espanyol → adhesió a l'AIT → FRE Federació Regional Espanyola. Reivindica apoliticisme sindical + vaga + revolució.

El moviment obrer durant la II meitat del segle XIX (p. 110-111)

Expansió i crisi de la FRE

1r p. La FRE al Sexenni. Llibertats → fort creixement → obrers catalans i jornalers andalusos.
2n p. Divisió de la FRE. 1872 → Congrés de l'Haia → expulsió dels anarquistes de l'AIT
→ represàlia → a Espanya expulsió dels marxistes. Madrid → Paul Lafargue → gendre de Marx
→ Nova Federació Madrilenya marxista → embrió del PSOE.

3r i 4r p. Divisió de la FRE anarquista. I República → Bcn reformistes → suport als federals
Vs nucli dirigent FRE → Alcoi → violència + vaga general → el govern la reprimeix
→ Il·legalitzada el 1874 → cop de Pavia.

Evolució del sindicalisme anarquista

1r p. Fase pacífica. Fins al 1881 → clandestí i il·legal → Sagasta el legalitza → permissivitat
→ nou nom FTRE → més afiliació → reivindicacions → 1r de Maig i jornada laboral de 8 hores.

2n p. Divisió FTRE. Delegats catalans → anarcocol·lectivisme → Bakunin → sindicalisme Vs
delegats andalusos → anarcocomunisme → Kropotkin i Malatesta → terrorisme → 1890-1897.

3r p. Campanya andalusa. Terrorisme rural → 1883 → procés de la Mano Negra → repressió
indiscriminada. 1892 → intent de presa de Jerez de la Frontera fracassa → dura repressió.

4t i 5è p. Campanya catalana. Propaganda pel fet → terrorisme → 1893 → atemptat fallit
contra Martínez Campos i bomba al Liceu. 1896 → bomba a la processó de Corpus de Bcn
→ força víctimes → procés de Montjuïc → repressió indiscriminada contra el moviment obrer
→ executats, exiliats, empresonats (3 e) → venjança → 1897 País Basc → Cánovas assassinat.

Evolució del socialisme

1r i 2n p. Naixement i desenvolupament. 1879 → Agrupació Socialista Madrilenya → Pablo
Iglesias → El Socialista. 1888 → Exposició Universal de Bcn → fundació del PSOE (Partit
Socialista Obrer Espanyol) i la UGT (Unió General de Treballadors) → suport a Madrid, Euskadi
i Astúries → poc suport a Catalunya 1910 → obtenció del 1r diputat del PSOE.

3r p. Sindicalisme reformista cristià → Pare Vicent → Valencia → suport entre els llauradors.

Exercici 1

Los obreros piden en beneficio de su salud, de su independencia, del adelanto de la industria y del aumento del consumo:

Que se fije en diez el máximo de las horas del jornal, y se sujeten a inspección los locales de los establecimiento fabriles para ver si llenan las condiciones higiénicas necesarias; que se establezca el mayor número posible de escuelas gratuitas industriales, en donde aprendan los obreros los medios menos violentos, más útiles y modernos para cumplir sus diversas operaciones y fundar tal vez sus inventos, y, por último, que se establezcan también salas de asilo para los hijos de los obreros que, ocupados en su trabajo, se ven en la necesidad de tenerlos casi todo el día abandonados a los peligros físicos y morales de la poca edad, y que se prohíba a sus padres que les pongan a trabajar antes de la edad de diez años, ya que se evitarían de este modo las harto frecuentes desgracias de su debilidad e inexperiencia en los talleres, lograrían mejor desarrollo físico y podrían aprovechar las escuelas industriales, ofreciendo para el porvenir más y mejores productos en igualdad de tiempo.

FONT: Peticions dels obrers catalans al general Espartero (Barcelona, 11 de maig del 1855). Reproduïdes a Josep BENET i Casimir MARTÍ. *Barcelona a mitjan segle XIX: El moviment obrer durant el Bienni Progressista, 1854-1856*. Barcelona: Curial, 1976, p. 666.

Pregunta 1

a) Descriviu el tipus de font i digueu de què tracta. [0,5 punts]

b) Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. [0,75 punts]

c) Digueu quines reivindicacions conté la font. [0,75 punts]

Pr. 2 a) Expliqueu el desenvolupament de la indústria tèxtil a Catalunya fins al 1875 (3 p)

b) Expliqueu les condicions de vida del proletariat i les primeres formes del moviment obrer a Catalunya i Espanya fins al 1875 (3 p).